

8. Шаталова Е.В. Развитие математической речи младших школьников в процессе изучения математики / Е.В.Шаталова, А.П.Тарасова // Междунар. науч.-прак. интернет-конференция (Фроловские чтения). – Белгород, 2006. [Электронный ресурс] режим доступа до ресурсу: <http://www.bsu.edu.ru/Nauka/Frolov-Reading/>

Authors of the article analyze the problem of development of mathematical speech from the side of P. Galperin intellectual actions formation theory. The role of first and second signal systems in child's learning of mathematical definitions is being validated and special traits learning of mathematical terms and definitions by children of early and preschool age is being comprehended: figure, quantity, scope, form, etc. Based on step-by-step theory of intellectual actions, publication authors explain their own approach to provision of active mathematical speech development; by the example of integrated didactic module special traits of comprehension by children of senior preschool age of logical operations, word terms, word' constructions are being commented; games and game exercises of logic-mathematical directivity.

Key words: *intellectual actions formation steps, first and second signal systems, preschooler's mathematical speech, mathematical development, integrated didactic module.*

УДК371.212.3 – 053.5

ББК 74.100.44

Надія Лазарович

ОСОБЛИВОСТІ ДІАГНОСТИКИ ОБДАРОВАНИХ ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ

У статті обґрунтовано важливість діагностики рівня обдарованості дітей дошкільного віку для всебічного їхнього розвитку. Проаналізовано напрями використання діагностичних методик для виявлення розвитку всіх здібностей дітей. Наведено і проаналізовано компетенції дітей дошкільного віку в основних документах дошкільної освіти України.

Ключові слова: *діагностика, творчі здібності, інтелектуальні здібності, методики, тести, здібності, дошкільний вік.*

Постановка проблеми у загальному вигляді та її зв'язок з важливими науковими та практичними завданнями. Становлення української державності, інтеграція в Європейське і світове товариство, побудова громадянського суспільства, перехід до ринкової економіки, передбачають орієнтацію на особистість, яка здатна до самоосвіти і саморозвитку, вміє застосовувати здобуті знання, критично мислити, опрацьовувати різноманітну інформацію, прагне удосконалити власне життя і життя своєї держави.

Високий рівень інтелектуального, творчого потенціалу кожної країни є тим основним фактором, який суттєво впливає на її загальний і економічний розвиток. Це в значній мірі стимулює зацікавленість проблемами обдарованості, творчості, інтелекту, які поступово переростають у послідовну державну політику, спрямовану на пошук, навчання, виховання і розвиток обдарованих дітей, на адекватне стимулювання творчої праці серед фахівців, на захист таланту. Концепція державної цільової програми розвитку дошкільної освіти України до 2017 року визначає одним із пріоритетних завдань освітньої діяльності розвиток здібностей та обдарованості дитини. Незважаючи на постійні наукові дослідження даної проблеми, на сучасному етапі розвитку науки існує цілий ряд невирішених питань методичного та практичного характеру.

Метою даної статті є обґрунтувати методичні особливості виявлення здібностей дітей дошкільного віку, окреслити важливість діагностики рівня обдарованості дітей дошкільного віку для всебічного їхнього розвитку.

Обдарована дитина – рідкісне явище. Але такі діти є, і вони заявляють про себе вже у дошкільному віці. Дослідники стверджують, що багато обдарованих людей не реалізували своїх можливостей через несприятливе виховання в дитинстві [2].

Говорячи про обдарованість як психологічний феномен, на основі аналізу ряду праць провідних вчених можна стверджувати, що дане явище характеризується внутрішньою структурою зв'язків компонентів психіки як диференційованої та організованої цілісної системи, що веде до успішної діяльності (Г.Костюк, С.Максименко, В.Моляко та ін.). Проблема вияву та розвитку творчого потенціалу дітей є досить складною, багатокомпонентною і водночас важливою для сучасної психолого-педагогічної практики педагогічної, в тому числі, і дошкільної освіти. У зв'язку з теоретичним і практичним розширенням поняття “обдарована дитина” і проблемою розпізнавання обдарованих і талановитих дітей в різних групах населення виникає необхідність вдосконалення традиційних методик виявлення юних талантів, спрямованих на виявлення інтелектуального і творчого рівня здібностей дітей, а також тестів на оцінку їх успішності може і повинно бути доповнене використанням оціночних шкал, які заповнюють педагоги, даними систематизованих спостережень і критерійно-орієнтованими тестами [2].

Виклад основного матеріалу статті. Діагностування обдарованої дитини пов'язується з визначенням її соціального статусу і прогнозом її поведінки, а також направлення її до навчального закладу відповідного типу. Діагностування проводиться з метою визначення її рівня розвитку, що допоможе знайти адекватні методи навчання і виховання, створити спеціальні програми, надати підтримку і соціальний захист [2].

Найчастіше використовують такі методи:

1. Стандартизовані методи вимірювання інтелекту. Тести спрямовуються на визначення вербальних і невербальних здібностей дитини. Найбільш поширеними методами є шкала інтелекту Стенфорд-Біне, тест Слоссона, Векслерівська шкала інтелекту та ін.

Шкала Стенфорд-Біне є індивідуальним тестом, спрямованим на вимірювання розумових здібностей як у дітей починаючи з 2-річного віку, так і у дорослих. Цей тест дозволяє визначати розумовий вік досліджуваного.

Тест Слоссона розроблений для індивідуального вимірювання вербального інтелекту як у дорослих, так і в дітей. Цей тест також дозволяє визначати розумовий вік досліджуваних. Побудований на усних відповідях, за виключенням декількох завдань для малих дітей, як потребують рухової реакції.

Шкала Векслера складається з 5 субтестів, спрямованих на оцінку розрізнення зорових стимулів, рухову координацію і вирішення невербальних завдань: складання картинок, лабіринти, геометричні схеми і конструювання з кубиків.

2. Стандартизовані тести досягнень для школярів використовують для виявлення виняткових здібностей з навчальних дисциплін. Тести призначені для вимірювання готовності дітей до школи (володіння основними поняттями, розуміння шкільних інструкцій, слухової пам'яті, копіювання, впізнавання букв і т.д.). До них належать тест загальної підготовки, Стенфордський тест досягнень тощо [4].

3. Стандартизовані тести для перцептивно-рухового розвитку, спрямований на виявлення у дітей дошкільного віку рухових здібностей (вимірюється здатність контролювати і регулювати рухи різної амплітуди, координувати роботу рук, очей).

4. Стандартизовані тести оцінки соціального розвитку, що передбачає визначення навичок спілкування, уміння налагоджувати контакти.

5. Вимірювання творчих здібностей. На практиці найбільш широко використовується характеристика творчості, заснована на дослідженнях Гілфорда, Торренса (оцінка творчих здібностей охоплює такі параметри: легкість, гнучкість, оригінальність і точність мислення, уява). [4]. Тестом передбачено виконання конструювання картин, закінчення розпочатої картинки, використання паралельних кругів або ліній для складання зображень.

6. Спостереження і контрольні записи є додатковими, важливими інструментами виявлення обдарованих і талановитих дітей. Дані, одержані в результаті спостережень і оформлені у вигляді шкал оцінок дозволяють мати уявлення про ті сторони поведінки і діяльності дітей, які, як правило, неможливо оцінити за допомогою стандартизованих тестів.

7. Методика вивчення особистісних характеристик включає вивчення блоків показників-факторів: стурбованість при тестуванні, занепокоєність з приводу шкільних оцінок, загальну стурбованість, стабільність якості мислення, академічну самооцінку, контроль мотивації, потребу в знаннях, побоювання невдач.

8. Методика вивчення оточення: заохочення в сім'ї, освітній рівень батьків, міське (сільське) проживання, шкільна атмосфера, визначальні події в житті, досвід щодо успіху, невдач.

9. Лонгітюдні дослідження. (Л. Герман). Першочерговим, і особливо важливим завданням в лонгітюдних дослідженнях є ідентифікація обдарованості (частіше потенційної) досліджуваних. Сучасні психологічні концепції признають багатомірність або багатофакторність інтелекту. В зв'язку з цим, признається багатофакторність обдарованості і навіть багатство її видів. Ряд психологів підкреслюють роль креативності (творчого потенціалу) як фактора обдарованості, незалежного від інтелекту, а також знання не когнітивних (мотиваційно-особистісних) факторів. Деякі дослідники вважають необхідним включення факторів соціального середовища. – сімейних умов, програм навчання, взаємних стосунків з ровесниками [2].

В результат нерівномірного розвитку психічних функцій в онтогенезі, тестові оцінки інтелекту у менш "видатних" дітей можуть значно розходитись з результатами виміру інших сторін обдарованості, що робить трудомістку процедуру виміру загального інтелекту недостатнім засобом оцінки обдарованості [4].

Альтернативою традиційному підходу до діагностики обдарованості, є полімодальний підхід:

1) невербальний характер використаних методик дозволяє мінімізувати ефект соціокультурних впливів;

2) базовий характер досліджуваних здібностей: вимірюються тільки ті функції, які мають відношення до процесів аналізу і узагальнення найбільш загальних характеристик зорової та акустичної інформації, а також швидкість сенсорно-моторної координації, як показника рухливості нервової системи, психофізичного корелятора успішності в різних видах діяльності;

3) комплексний характер оцінки – використання в якості інтегрального походження суми балів або стандартизованих оцінок в окремих дослідженнях з

метою виявлення дітей з високим рівнем загального розвитку психофізіологічних функцій, як показника загальної обдарованості дітей [2].

Діагностика, а також і подальша робота з обдарованими дошкільниками повинна відповідати програмам розвитку дитини дошкільного віку та програмам розвитку обдарованих дітей.

У Базовому компоненті дошкільної освіти України розвиток творчості виступає як основний показник обдарованості дошкільника: “Розвиненість та зрілість емоційних, когнітивних, вольових психічних процесів надає дитині якісно нові можливості прояву свого “Я” у всіх видах діяльності. Дитина може діяти не тільки за зразком, але й творчо вирішувати завдання, що забезпечує гармонійне поєднання рушійних сил активності дитини, спрямованих на здобуття знань, умінь, навичок та реалізацію особистісних механізмів регуляції своєї поведінки для досягнення поставленої мети. Творчі діяльнісні досягнення дитини характеризують прояв її здібностей (рухових, комунікативних, пізнавальних, мовленнєвих, образотворчих, музичних та інших) [1].

В основному, розвиток творчих здібностей здійснюється за допомогою освітньої лінії “Дитина у світі культури”, що міститься в інваріативній частині Базового компонента. Ця лінія передбачає формування почуття краси в її різних проявах, ціннісного ставлення до змісту предметного світу та світу мистецтва, розвиток творчих здібностей, формування елементарних трудових, технологічних та художньо-продуктивних навичок, самостійності, культури та безпеки праці. Результатом оволодіння дитиною різними видами предметної та художньої діяльності є сформоване емоційно-ціннісне ставлення до процесу та продуктів творчої діяльності, позитивна мотивація досягнень; здатність орієнтуватися в розмаїтті властивостей предметів, розуміти різні способи створення художніх образів, виявляти інтерес до об’єктів, явищ та форм художньо-продуктивної діяльності, а також оволодіння навичками практичної діяльності, культури споживання [1].

По завершенню навчання, у дитини мають бути сформовані певні види компетенцій щодо кожної освітньої лінії розвитку дитини.

Також завдання творчого розвитку особистості дитини розв’язують лінії: “Гра дитини”, “Дитина в сенсорно-пізнавальному просторі” (інваріативна частина). Варіативна частина Базового компонента може бути доповненою творчими лініями, які будуть розвивати у дітей креативність. Все залежить від індивідуальних інтересів і потреб дітей, запитів і побажань батьків, наявних умов розвитку дошкільників.

Як уже зазначалось, пошук обдарованості в дітей, особливо їх творчого потенціалу, вимагає від педагогів і психологів багато зусиль.

Висновок. Серед провідних підходів діагностики здібностей дітей дошкільного віку вважаємо за необхідне спиратись на положення вікового, системного, діяльнісного, індивідуального, особистісного, розвивального та компетентнісного підходів. Найбільш ефективними методами вивчення здібностей дошкільника вважаємо спостереження, бесіди з дітьми та батьками, експертне оцінювання проявів різних видів здібностей, моделювання експериментальних ситуацій. Віковими особливостями прояву обдарованості дошкільника визначено латентність, гнучкість, креативність.

1. Базовий компонент дошкільної освіти // Дошкільне виховання. – 2012. – №7 – С. 4–19.
2. Лазарович Н. Обдарованість у дошкільному віці: Навчально-методичний посібник. – Берегово, ПНВЗ “Галицька академія”, 2009. – 220 с.

3. Лазарович Н. Природа – джерело обдарованості. – Програма розвитку інтелектуальних та творчих здібностей дітей старшого дошкільного віку. – Івано-Франківськ, 2006. – 31 с.
4. Тесленко В. Система виявлення обліку та підтримки обдарованої дитини // Рідна школа. – 2000. – №3. – С. 56–60.

In the article the importance of the diagnosis of gifted preschool children for the full their development. The analysis uses of diagnostic methods for detection of all the students. An analysis of competencies and preschool children in the basic documents of preschool education in Ukraine.

Key words: *diagnostics, creativity, intellectual abilities, techniques, tests, abilities, preschool age.*

УДК 373.2

ББК 74.102.1

Ірина Магіар

ROLUL ȘI FUNCȚIILE MIJLOACELELOR DE ÎNVĂȚĂMÂNT LA NIVEL PREȘCOLAR

В статті автор розглядає методи навчання дошкільників та їх ефективність у навчально-виховному процесі. Також автор обґрунтовує положення про те, що освіта повинна полегшувати процес передачі знань.

Ключові слова: *дошкільне виховання, методи навчання, ефективність методів навчання, дидактичні матеріали, виховний момент.*

În momentul în care scriem scenariul unui act educațional trebuie să stabilim și materialele de care avem nevoie pentru ca mesajul transmis copiilor să fie accesibil, nu doar corect și riguros din punct de vedere științific. Cea mai explicită definiție a mijloacelor de învățământ este dată de Ioan Nicola: “prin mijloace de învățământ înțelegem totalitatea materialelor, dispozitivelor și aparatelor cu ajutorul cărora se realizează transmiterea și asimilarea informației didactice, înregistrarea și evaluarea rezultatelor obținute.”

Așadar mijloacele de învățământ reprezintă toate acele lucruri de care ne folosim pe parcursul unei activități, atât în partea de predare a cunoștințelor teoretice sau practice, cât și în partea de verificare a modului de asimilare a acestor cunoștințe. Rolul acestora este de a ușura munca de transmitere de cunoștințe, de a facilita înțelegerea, de a familiariza copilul cu elementele mai mult sau mai puțin noi din fiecare activitate didactică. Ele trebuie să accesibilizeze perceperea cunoștințelor prin înțelegerea lor, să formeze noțiuni, să fixeze și să consolideze informații.

Mijloacele de învățământ își asigură utilitatea prin faptul că ele fac legătura între educator, ca transmițător de informații și copil, ca receptor al acestora. Se interpun între acești factori ai învățării, apropiindu-i în așa fel încât actul educațional să devină eficient.

Un material didactic corespunzător, folosit corect în activitate, își dovedește eficiența prin faptul că:

- suplimentează și completează explicațiile verbale
- familiarizează copiii cu o realitate care nu este accesibilă în momentul respectiv, sau este chiar inaccesibilă (microorganismele sau corpuri cerești)
- conferă cunoștințelor suport intuitiv
- consolidează cunoștințe
- provoacă și susține interese și motivații cognitive